

УДК 811.111

Кравченко А.Г.

викл. каф. ІМПС ЗНТУ

ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ОДИН ІЗ ЦЕНТРАЛЬНИХ РОЗДІЛІВ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ

Одним із найбільш актуальних питань сучасної науки є дискурс та дискурсивні дослідження. Практика дискурсивного аналізу активно застосовується в різних галузях науки: психології, соціології, юриспруденції, логіці тощо. В лінгвістиці дискурсивний аналіз стає одним із центральних її розділів. Така популярність зумовлена тим, що останнім часом все більше науковців упевнюються в тому, що у жодні мовленнєві явища не можуть бути в повному обсязі охоплені і правильно інтерпретовані без урахування їх дискурсивних аспектів (чи то письмовий, чи то усний тип дискурсу). Перевага дискурсивного аналізу (особливо когнітивної моделі Т. ван Дейка) полягає в тому, що на відміну від стилістичного аналізу та такого популярного методу як контент-аналіз, він, перш за все, досліджує когнітивні характеристики як адресанта, так і реципієнта певної інформації, що, на нашу думку, є важливим.

Отже, міждисциплінарний напрямок, що вивчає дискурс, а також відповідний розділ лінгвістики називається *дискурс[ив]ним аналізом* (discourse analysis), або дискурсивними дослідженнями (discourse studies). Дискурсивні дослідження – це спроба зробити аналіз комунікативного продукту (дискурсу) разом із ситуацією, в якій він породжується.

Відомо, що визначення “дискурсу” з’являється в середині ХХ століття, проте саме дискурсивний аналіз виникає набагато раніше в рамках структурної лінгвістики і “формального” літературознавства. Як науковий напрям дискурсивний аналіз повністю сформувався в останні десятиліття і сьогодні стає одним із центральних розділів лінгвістики.

Великий внесок у розвиток дискурсу та дискурсивного аналізу зробили такі вчені, як: З. Харріс, Т. ван Дейк, В. Дресслер, Дж. Грайме, Дж. Дюбуа, У. Чейф, Дж. Аткінсон, Дж. Херитидж, С. Томпсон, Я. Ренкем, Р. де Богранд та ін. У російській лінгвістиці цій проблемі присвячені наукові роботи А.Ю. Шевченка, А.А. Кибрика, П.Б. Паршина, О.А. Толпигіної, Н.П. Дворцової, Е.Ю. Пономарьова тощо.

Сучасні вчені П. Паршин та А. Кібрик в науці про дискурс виділяють два види робіт: ті, що досліджують будову дискурсу адресантом та ті, що вивчають розуміння дискурсу адресатом. Крім того, є і третя перспектива – аналіз процесу мовленнєвого спілкування з

позиції самого тексту, що виникає у процесі дискурсу. Разом з тим, науковці зазначають, що існують деякі глибинні принципи побудови дискурсу. Саме виявлення цих принципів і складає мету дискурсивного аналізу.

Засновник дискурсивного аналізу Тойн Ван Дейк пропонує, на наш погляд, більш послідовну схему аналізу комунікативного продукту – когнітивну модель. В основі цієї моделі закладена теза про те, що істотні результати в сучасних дослідженнях мови не можуть бути отримані шляхом вивчення суто мовленнєвих явищ. Лише детально досліджуючи соціальний контекст функціонування мови ми можемо дізнатися щось дійсно нове.

Завданням дослідника є аналіз тексту в двох аспектах: текстуальному, що передбачає структурний аналіз тексту на всіх його рівнях, та контекстуальному, що включає когнітивні характеристики автора та соціокультурний контекст епохи. Дискурсивний аналіз відкриває дослідникам безліч цікавих, незамінних фактів, які можуть бути використані як у науковій, так і в практичній діяльності. Властивості тексту і мовлення, що виявляються під час аналізу, дозволяють нам безпосереднім чином формулювати і виражати ідеологічні вірування та уявлення певної нації на конкретному етапі культурно-історичного розвитку.

Систематизуючи інформацію стосовно проблематики дискурсу і дискурсивного аналізу, можна дійти висновку, що в українському лінгвістичному просторі дискурсивний аналіз не набув широкого розповсюдження. Цей факт можна пояснити недостатнім знайомством вітчизняної науки з досвідом дискурсивного аналізу, проте останнім часом ця проблема набуває актуальності.